

STÍLUSESZKÖZÖK

ISMÉTLÉS
FOKOZÁS
ELLENTÉT
TÚLZÁS

KÉSZÍTETTE: SMIT SURÁNYI MÁRIA

Stílusesszközök

megmásznám érte
az üveghegyet is
TÚLZÁS

szeretem, szeretem
ISMÉTLÉS

szeret – nem szeret
ELLENTÉT

szeretem, imádom
FOKOZÁS

Stílus eszközök

Az értelmezés függ az életkortól, olvasottságtól, attól a pillanattól, amikor olvasunk.

Mondatalakzatok, a stílus élénkítésére szolgáló eszközök.

STÍLUSESZKÖZÖK

A költők, írók feszültséget, érdeklődést keltenek, felhívják az olvasó figyelmét.

A mondanivalónkat sokféleképp megformálhatjuk.

felkiáltás, megszólítás, kérdés, **ismétlés**, **ellentét**, párhuzam, halmozás, **fokozás**, **túlzás**, felsorolás, költői jelző

ISMÉTLÉS

- **Szó vagy szócsoport változatlan ismétlése:**

Hírrel hirdessétek: másképpen lesz holnap.

Másképpen lesz holnap, másképpen lesz végre,

Új arcok, új szemek kacagnak az égre.

Új szelek nyögetik az **ős magyar** fákat,

Várjuk már, **várjuk** az új magyar csodákat.

(Ady Endre: Fölszállott a páva)

- **Módosított, részleges ismétlés:**

Másképpen lesz holnap, másképpen lesz végre...

* A szóismétlésnek sajátos **szerepe** van (nyomósítás, kiemelés, hangsúlyozás, befolyásolás, érzelmi ráhatás, feszültségteremtés).

- Például az egyik mobiltelefonos cég *reklámja*:

Ingyen beszélhet, beszélhet, beszélhet...

- A népmesékben fontos motívum a vándorlás:

Ment, mendegélt újra Árgyéhus... (Tündérszép Ilona és Árgyéhus)

Ismétlés

- A balladákban gyakoriak az **állandó jelzők**, a fontosnak, jellemzőnek tartott tulajdonságok kiemelése ismétléssel: magas Déva vára.
- A népballadákban gyakoriak a szóismétlések, az élőszóbeliség, az érzelmi telítettség miatt.
- A balladai feszültséget fokozza az **ismétlés, a szövegnyújtás**:
- „Tizenkét kőműves összetanakodék,
Magas Déva várát hogy fölépítenék,
Hogy fölépítenék fél véka ezüstért,
Fél véka ezüstért, fél véka aranyért.”
- „Fogd bé a lovakat, fogd bé a hintóba,
Fogd bé a lovakat, állj is gyorsan elé.”
(Kőműves Kelemenné)

Ismétlés

- Ismétlődésen alapszik a **gondolatritmus**.
- Ezt az alakzatot jellemzi, hogy egyes mondatok hasonló mondatszerkezetűek.

- Száll keletre, napnyugtára

Száll északi, déli tájra...

(Kalevala)

- A **mondatisméltés** a versszak leglényegesebb részét nyomatékosítja:
- Ez más, mint otthon. Festékszag, padok,
a fekete táblácska és a kréta...

Ez más, mint otthon. Bús komédia,
lélekzet-visszafojtva, félve nézem,

hatvan picike fej egyszerre int,
s egyszerre pislant százhusz kis verébszem.

Hatvan picike, fürge **szív** dobog,
hatvan kis ember, mennyi sok gyerek.

módosított ismétlés

(Kosztolányi Dezső: Az iskolában hatvanan vagyunk)

Ismétlés

- **Előismétlés – anafora:**
- Stílusalakzat, egy szó vagy szócsoport ismétlődése a tagmondat, mondat, verssor, versszak elején.
- Nyomatékosító hatása van:
- Alszik a szív és alszik a szívben az aggodalom,
alszik a pókháló közelében a légy a falon;
csönd van a házban, az éber egér se kapargál,
alszik a kert, a faág, a fatörzsben a harkály,
kasban a méh, rózsában a rózsabogár,
alszik a pergő búzaszemekben a nyár;
alszik a holdban a láng, hideg érem az égen;
fölkel az ősz és lopni lopakszik az éjben.

(Radnóti Miklós: Éjszaka)

Ismétlés

- **A tőismétlés – figura etimologica:**
- **A stílus élénkítésére szolgáló alakzat: azonosak a szótövek, de a toldalékok eltérőek:**

Világnak világa, / Virágnak virága!

(Ómagyar Mária-siralom)

„Balatonban a sok víz

mind az én könnyem,

sírva sírok, sírva sírok...”

(Nagy László: Csodafiú-szarvas)

Az ismétlésnek egy ősi fajtája az igei szerkezet.

Ismétlés

A kötőszóhalmozás vagy **kötőszóismétlés** is az alaki erősítés, a kiemelés stílusalakzata. Melyik kötőszó ismétlődik? Hányszor?

Vagy bolondok vagyunk s elveszünk egy szálig,

Vagy ez a mi hitünk valóságra válik.

Új lángok, új hitek, új kohók, új szentek,

Vagy vagytok vagy ismét semmi ködbe mentek.

Vagy láng csap az ódon, vad vármegye-házra,

Vagy itt ül a lelkünk tovább leigázva.

Vagy lesz új értelmük a magyar igéknek,

Vagy marad régiben a bús, magyar élet.

(Ady Endre: Fölszállott a páva)

A vagy kötőszó 8-szor ismétlődik.

Ismétlés

- **A refrén** az ismétlés egyik formája, alakzat. Ismétlődhet sor, több sor vagy akár versszak is. A refrén rendszerint a vers lényegét tartalmazza, sejteti az alaphangulatát. Kiemelő, feszültségteremtő hatása van.
- „Ej, ráérünk arra még!”
(Petőfi Sándor: Pató Pál úr)
- **Az országúton végig a szekérral**
A négy ökör lassacskán ballagott.
(Petőfi Sándor: A négyökrös szekér)
- **A magyarok istenére**
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!
(Petőfi Sándor: Nemzeti dal) - Négysoros refrén, a tömeget lelkesíti.

Ismétlés

- **Előrefrén: versszaknyitó ismétlés** - A verscímként kiemelt sor többször ismétlődik. Hányszor?

Mint aki a sínek közé esett...

És általérzi tűnő életét,
míg zúgva kattog a forró kerék,
cikázva lobban sok-sok ferde kép,
és lát, ahogy nem látott sose még:

Mint aki a sínek közé esett...

a végtelent, a távol életet
búcsúztatom, mert messze mese lett,
mint aki a sínek közé esett:

Mint aki a sínek közé esett –

vad panoráma, rémes élvezet –
sínek között és kerekek között,
a bús idő robog fejem fölött,
és a halál távolba mennydörög,
egy percre megfogom, ami örök,
lepkéket, álmat, rémest, édeset:

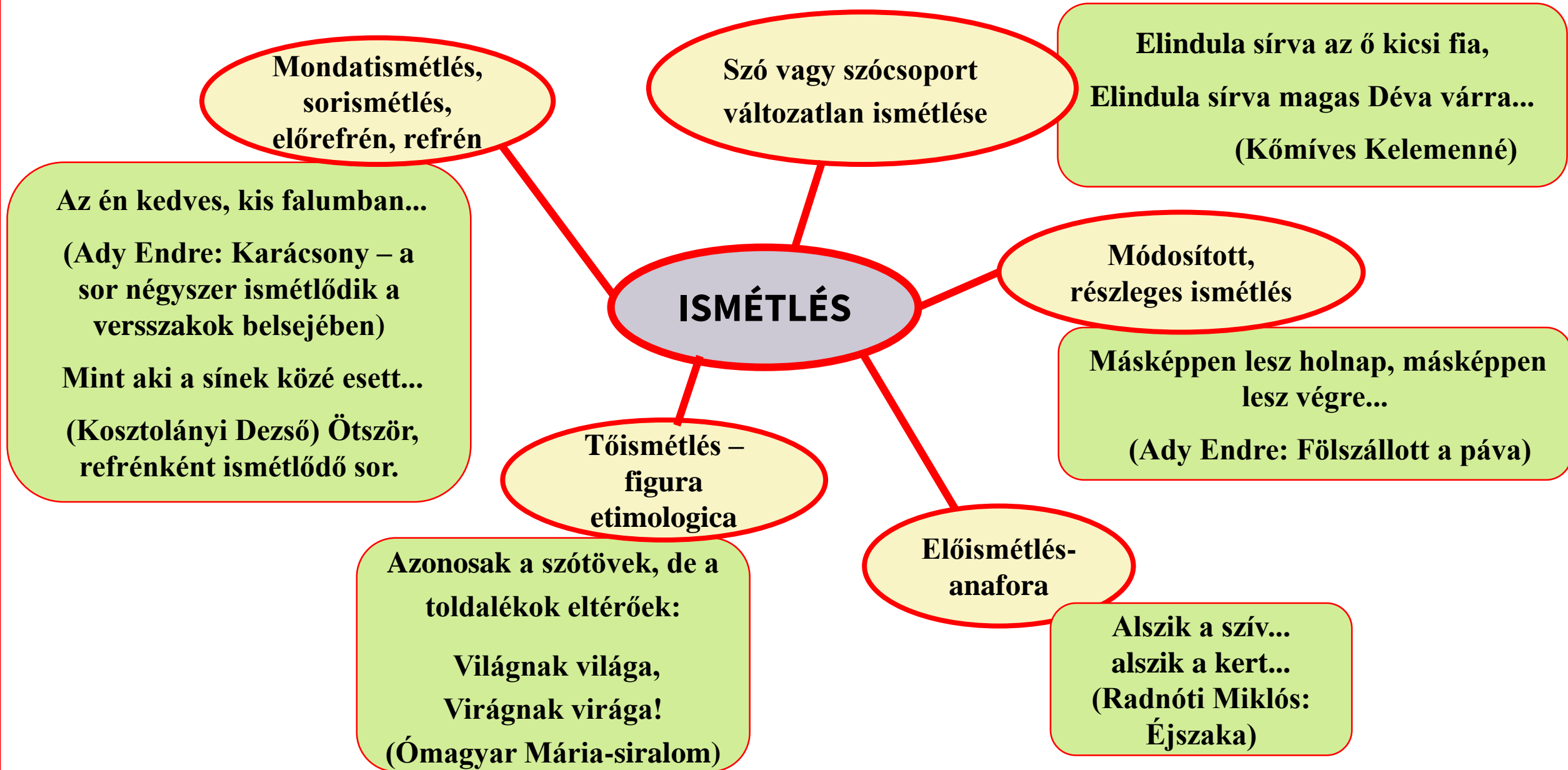
Mint aki a sínek közé esett.

(Kosztlányi Dezső: Mint aki a sínek közé esett)

- Keretes szerkezetnek nevezzük az olyan verseket, amelyeknek a vége megegyezik az elejével. A sor refrénszerűen visszatér, és más-más gondolati egységet vezet be és zár le.

Ismétlés - összefoglalás

ELLENTÉT

- Az ellentét stílusalakzat. Az ellentétes értelmű szavak, kifejezések, mondatok, tagmondatok kiemelése a nyomatékosítás, felszültségteremtés eszköze.
- Az ellentétes értelmű szavak stílushatása a két ellentétes jelentés különbségének hirtelen felfedezéséből adódik.
- Vagy láng csap az ódon, vad vármegye-házra,
Vagy itt ül a lelkünk tovább leigázva.
Vagy lesz új értelmük a magyar igéknek,
Vagy marad régiben a bús, magyar élet.
„Fölszállott a páva a vármegye-házra,
Sok szegény legénynek szabadulására.”
(Ady Endre: Fölszállott a páva)

Ellentét

- A verseknek sokszor szervezőeleme a **kint – bent, lent – fent, közel - távol** ellentéte.

- Az égi rónán ballag már a hold...

Tüzeket raknak az égi tanyák...

Magam a parton egymagam vagyok...

(Juhász Gyula: Tiszai csönd)

- Jön a darázs, jön, megszagol...

vörös, de karcsú még a nyár...

...csattan a menny és megvillan

kék, tünde fénnel fönn a tél.

(József Attila: Nyár)

- ...alszik a pókháló közelében a légy a falon...

alszik a kert, a faág, a fatörzsben a harkály...

alszik a holdban a láng, hideg érem az égen...

(Radnóti Miklós: Éjszaka)

FOKOZÁS

- **A fokozás** stílusalakzat, az ismétlés sajátos formája.
- A rokon értelmű szavak, gondolatok egyre erősödő sorrendben követik egymást, mindig többet mondanak: **suttog, beszél, hangoskodik, kiabál, üvölt.**
- **S anyánkat, ezt az édes jó anyát,
O Pistikám, szeresd, tiszteld, imádd!**
- **(Petőfi Sándor: István öcsémhez)**
- **A vers fontos szövegépítő eszköze az ismétléssel nyomatékosított fokozás:**
- **...emelte, emelte a szél.**
...sodorta, sodorta a szél.
...kavarta, kavarta a szél.
(Weöres Sándor: Ballada három falevélről)

Túlzás - hiperbola

- **Költői túlzás:** Költői eszköz, alakzat valaminek a felnagyításával, eltúlzásával vagy kicsinyítésével.
- Költői túlzás az, mellyel Arany Toldi Miklóst jellemzi. Szándékosan felnagyítja a hős tulajdonságait:
- Minden dolgát szemfényvesztésnek hinnétek. (bűvészkedés, varázslat)

Hárman sem bírnátok súlyos buzogányát...

(Arany János: Toldi, Előhang) Toldi Miklós nagyon erős volt.

- **Hallanám dübörgő hangjait szavának,**
- **Kit ma képzelnétek Isten haragjának.**

(Toldi hangja a mennydörgéshez hasonlított.)

Gyakorlás

- **Játszom ennen-életemmel...**
Játszom két színes szememmel,
a két kedves, pici kézzel,
játszom játszó önmagammal,
a kisgyermek is játékszer.
Játszom én és táncolok,
látszom én, mint sok dolog.
Látszom fénybe és tükörbe,
játszom egyre, körbe-körbe.
Játszom én és néha este
fölkelek,
s játszom, hogy akik alusznak,
gyerekek.

Melyik ige ismétlődik, és hányszor?

(Kosztolányi Dezső: A játék)

- **előismétlés**
- **A játszom ige 7-szer, a látszom 2-szer ismétlődik.**
- **Figura etimologica (tőismétlés): játszom játszó.**

Gyakorlás

- „Akkor is oly csendes, méla éjszaka volt,
Akkor is oly tisztán csillogott le a hold.
Akkor is ki volt ő mindenünnen zárva.”

(Arany János: Toldi, IX.)

előismétlés – anafora

Hírrel hirdessétek: másképpen lesz holnap.

(Ady Endre: Fölszállott a páva)

tőismétlés – figura etimologica

...fölkel az ősz és lopni lopakszik az éjben.

(Radnóti Miklós: Éjaszaka)

tőismétlés – figura etimologica

Gyakorlás

- **Örömhírt**

Viszen a

Szomorú fogságba...

„Viszem én,

Hozom én

Válaszát három nap.”

(Arany János: Mátyás anyja)

ellentét

- **A játék.**

nyitható és csukható...

(Kosztolányi Dezső: A játék)

ellentét

Gyakorlás

- Asszonyom, asszonyom, forduljunk meg vissza!

Kocsisom, kocsisom, nem fordulunk vissza...

(Kőmíves Kelemenné)

forduljunk meg – nem fordulunk: ellentét + ismétlés

Mikor együtt voltunk,

Tudom, hogy szerettél.

Akkor meleg nyár volt,

Most tél van, hideg tél.

Hogyha már nem szeretsz,

Az isten áldjon meg,

De ha még szeretsz, úgy

Ezerszer áldjon meg!

(Petőfi Sándor: Reszket a bokor, mert...)

ellentét, fokozás, ismétlés

Gyakorlás

- ...és kellene még sok száz és ezer,
és kellene még aztán millió...
(Kosztolányi Dezső: Mostan színes tintákról álmodom)
- **fokozás, ismétlés**
- Új **lángok**, új **hitek**, új **kohók**, új **szentek**...
- (Ady Endre: Fölszállott a páva)
- A **fokozás** végigvonul az egész versen.
- ...áramló könnyűségű rét...
leng az ég...
zizzen a kalász...
csattan a menny...
(József Attila: Nyár)
- A **fokozás** szintén végigvonul az egész versen.

Gyakorlás

- **Madarat**
Nem egyet,
Százat is meglőnek...
- **„Viszem én...**
Hét nap elegendő.”
„Szerelmes
Szivemnek
Hét egész esztendő!”
(Arany János: Mátyás anyja)

fokozás

Gyakorlás

Mert félt a szunyogtól, félt a szúrós nádtól,
Jobban a nádasnak csörtető vadától,
Félt az üldözőknek távoli zajától,
De legis-legjobban Toldi nagy bajától.

(Arany János: Toldi)

fokozás, ismétlés

Legkülönb ember, aki **bátor**
S csak egy különb van, aki: **bátrabb**.

(Ady Endre: A Tűz csiholója)

fokozás, ismétlés

Gyakorlás

- **Így a király gazdagsága napról napra annyira szaporodott, hogy oly gazdag király nem volt az egész világon.**
- **Már majdnem az egész világot összejárta Árgyélus...**
- **Így menetek, mentek száz meg száz esztendeig.**
- **Azonnal odarepültek egy szempillantás alatt.**
- **(Tündérszép Ilona és Árgyélus) – Az utóbbi példa a kicsinyítésre.**

• **túlzás, hiperbola**

- **Csináltatok néked olyan csudatornyot,**

Kinek magassága az eget fölérje,

Kinek szélessége Tisza partját érje.

(Görög Ilona, népballada)

túlzás, hiperbola

Stílusesszközök - összefoglalás

Szakirodalom

- Szikszainé Nagy Irma: Magyar stilisztika, Osiris Kiadó, Budapest, 2007
- Ispánovics Csapó Julianna – Kuktin Erzsébet: Olvasókönyv az általános iskolák 5. osztálya számára, Tankönyvkiadó, Belgrád, 2019
- Ispánovics Csapó Julianna – Kuktin Erzsébet: Olvasókönyv az általános iskolák 6. osztálya számára, Tankönyvkiadó, Belgrád, 2020
- A képek forráshelye: <https://www.matricasziget.hu/kiralylany-szines-falmatrica-1715>
- <https://www.vavilokids.hu/hu/kiralysag/178-kiralyfi.html>

